

PROF. DR. GÜNAY TÜMER'İN HAYATI VE ÇALIŞMALARI

*Süleyman SAYAR**

Türkiye’de Dinler Tarihi çalışmaları, gerçek anlamda modern bir disiplin anlayışıyla Prof. Dr. Hikmet Tanyu tarafından başlatılmıştır. Ondan önceki dönem, tercüme-telif ders kitaplarına, derlemelere münhasır ve alan araştırmalarından mahrum bir süreç olarak tasvir edilebilir¹. Dolayısıyla Dinler Tarihi bilim dalı Tanyu’ya çok şey borçludur. Onun katkısı bilimsel araştırma boyutunda olduğu kadar, bilim dalını geliştirme çabasında da müşahede edilir. Bugün, bu alandaki çalışmalar, onun öğrencileri ve öğrencilerinin öğrencileri tarafından yürütülmektedir².

Hikmet Tanyu’nun ilk kuşak öğrencileri içinde dikkat çeken en mümtaz şahsiyetlerden biri de, hiç şüphesiz Günay Tümer’dir. Onun Dinler Tarihi anlayışı, metodu ve alanla ilgili çeşitli görüşleri ayrı bir makale konusu olacaktır. Burada ise, kısaca hayatı ve çalışmaları sunulmaktadır.

A. HAYATI (1938-1995)

Prof Dr. Günay Tümer, Kastamonu/Araçlı bir aileden hakimlik görevi yapan bir babanın oğlu olarak 1938’de Ankara’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kastamonu’da tamamladı. 1957-1958 ders yılında öğrenci olarak kaydolduğu Ankara İlahiyat Fakültesi’nden 1960-1961 ders yılında mezun oldu. Mezuniyet tezi Kur’an ilimlerine dairdi ve “*Kur’ân-ı Kerim’de Nüzûl Sebeplerinin Mahiyet, Husûsiyet ve Kaideleri*” adını taşıyordu (Ankara 1961).

* Yrd. Doç. Dr.: Ü.Ü. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Bu dönem için bk. Tanyu, Hikmet, “*Türkiye’de Dinler Tarihinin Tarihçesi*”, AÜİFD, VIII (Ankara 1961), 109-124.

² Tanyu’nun Dinler Tarihiçiliği ve katkısı için bk. Güngör, Harun, “*Dinler Tarihiçisi Olarak Prof. Dr. Hikmet Tanyu ve Türk Dini Tarihi Çalışmalarına Katkısı*”, AÜİFD, XXXVI (Ankara 1997), 521-529; Küçük, Abdurrahman, “*Prof. Dr. Hikmet Tanyu’nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri*”, Dinler Tarihi Araştırmaları-1 (Ankara 1998), s. 41-51.

Günay Tümer, çeşitli okullarda öğretmenlik-idarecilik yaptı. Askerlik görevini Hakkari'de Alay İkmal Subayı Asteğmen ve Alay Emir Subayı Teğmen olarak tamamladı (1964). 1969 yılında Ankara İlahiyat Fakültesi'ne Dinler Tarihi asistanı olarak girdi. Böylece akademik hayata intisabı gerçekleşmiş oldu. 1974 yılında, "*Birûni'nin İslâmiyet ve Diğer Dinler Hakkında Düşünceleri*" konulu tezi ile doktor unvanını aldı. Doktora tezi, "*Birûni'ye Göre Dinler ve İslâm Dini*" adıyla yayımlandı (Ankara 1975). 1979 yılında "*Hiristiyan ve İslâm Dinlerinde Meryem*" konulu teziyle doçent oldu. Bu tezin hazırlık çalışmaları için bir süre İngiltere'de bulundu³. Tez, "*Hiristiyanlıkta ve İslâm'da Hz. Meryem*" adıyla ölümünden sonra yayımlandı (Ankara 1996). 1986 yılında profesör olarak Uludağ Üniversitesi (Bursa) İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığına naklen atandı. Bu fakültenin meslekten kıdemli ilk profesörü oldu. Yehova Şahitleri'ni konu alan profesörlük takdim tezi, daha sonra genişletilerek "*Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri*" adıyla yayımlandı (Ankara 1987).

Bursa İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı ile Felsefe ve Din Bilimleri Bölüm Başkanlığını yıllarca sürdüren ve bir süre Dekan Yardımcılığı görevinde de bulunan Günay Tümer, 22 Ağustos 1995 günü Kastamonu/Araç yolunda geçirdiği bir trafik kazası sonucu 57 yaşında iken ebediyete intikal etti. Geride, üzerine titrediği ailesi ve dostlarıyla, "yararlı ilim" çerçevesinde yaptığı çalışmalar ve yetiştirdiği öğrencileri kaldı.

B. ÇALIŞMALARI

Prof Dr. Günay Tümer; kitaplar, makaleler-tebliğler, çeviriler, kitap tanıtma yazıları, ansiklopedi maddeleri şeklinde sınıflandırılacak birçok çalışma yapmıştır. Bu çalışmalar, sözü edilen sınıflandırmaya göre düzenlenip aşağıda sıralanmıştır. Her bir başlık altındaki sıralama kronolojiktir. Kitap kategorisine girmeyen çalışmalar için, çalışmanın yer aldığı dergi ya da derleme niteliğindeki herhangi bir kaynak birden çok geçtiyse, ilk geçtiği yerde tam olarak ve parantez içinde kısaltmasıyla verilmiş; diğer yerlerde ise sadece kısaltması kullanılmıştır. Kitapların ilk basımları esas alınmakla birlikte diğer basımlarına da işaret edilmiştir.

³ İngiltere'den binbir fedakârlıkla edindiği Dinler Tarihi kaynakları, onun zengin kütüphânesini oluşturdu. Bu kaynaklar; genel Dinler Tarihi kitapları, sözlük ve ansiklopediler, Kitab-ı Mukaddes tefsirleri, Hz. İsa ve Hz. Meryem (kristoloji ve marioloji) ile ilgili eserler, belli bir din ya da mezhebi konu alan müstakil çalışmalar şeklinde sınıflandırılabilir. Merhum Günay Tümer'in kitapları TDV İslam Ansiklopedisi Müdürlüğü'nün merkez kütüphanesine intikal etmiştir.

1. KİTAPLAR

Bîrûnî'ye Göre Dinler ve İslâm Dini,

Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1975, VIII+163 s., 2.bs.,
Ankara 1986, 3.bs., Ankara 1992, 279 s.

*Lise ve Dengi Okullar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi: I.Sınıf
(Rami Ayas ile),*

Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara 1982-.....,141 s.

*İmam-Hatip Liseleri İçin Dinler Tarihi:12.Sınıf (Abdurrahman
Küçük ile),* Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara
1985-....., 144 s.

Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri,

Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1987, 200 s.

Dinler Tarihi (Abdurrahman Küçük ile),

Ocak Yay., Ankara 1988, XII+264 s., (Gözden Geçirilmiş ve
Genişletilmiş 2.bs., Ankara1993 XI+472 s., 3.bs. Ankara 1997, 504
s.)

Hıristiyanlıkta ve İslâm'da Hz.Meryem,

Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1996, XVII+194 s.

Dinler Tarihi Metodolojisine Ait Bazı Meseleler-Giriş,

45 (metin)+ 14 (dipnotlar) s., (Bitirilememiş-Yayınlanmamıştır).

2. MAKALELER-TEBLİĞLER-KONFERANSLAR

"Beyrûnî'nin Karşılaştırmalı Dinler Tarihi Çalışmaları",

Beyrûnî'ye Armağan, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1974,s.209-
231.

"Bîrûnî ve Milliyeti",

Töre, Yıl:6, sy.42 (Kasım 1974),s.41-47.

"Bîrûnî'nin Son Nefesi",

İslâm, sy.6 (Almanya 1976), s.129.

"Türk Ceza Kanunu Karşısında Yehova Şahitleri",

Diyanet Dergisi(DD), c.XVI, sy.3 (Mayıs-Haziran 1976), s.177-183.

"Vaaz'da Takip Edilecek Metod I",

DD, c.XVII, sy.1 (Ocak-Şubat 1978), s.5-23.

"Vaaz'da Takip Edilecek Metod II",

DD, c.XVII, sy.2 (Mart-Nisan 1978), s.110-127.

"Vaaz'da Takip Edilecek Metod III",

DD, c.XVII, sy.6 (Kasım-Aralık 1978), s.334-344.

"Birûni'nin Türkoloji ile İlgili Olarak Verdiği Bilgiler",
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD) c.XXII
(Ankara 1978), s.361-365.

"Hicret",
Milli Eğitim ve Kültür (Özel Sayı),Yıl:2, sy.5 (Aralık 1979), s.5-12.

"Papa II. J.Paul'ün Ziyareti ve Türkiye'deki Akisleri İle Katolik-
Ortodoks Diyalogu Üzerine",
İlim Teknik Kültür, c.I, sy.1(Haziran 1980), s.33-39.

"Yehova Şahitlerinin Mahiyeti ve Ülkemizde Mer'î Hukuk
Karşısındaki Durumu",
AÜİFD, c.XXVI (Ankara 1983), s.491-548.

"Hıristiyanlıkta Tevhid İnancının Tahrifi Üzerine Doç.Dr.Günay
Tümer'le Bir Konuşma",
Konuşan:Ahmet Davut Koçak, İlim ve Sanat, Yıl:1, sy.2 (Temmuz-
Ağustos 1985), s.101-104.

"Yehova Tahitleri Hareketi ve Bir Din Olup Olmadığı",
AÜİFD, c.XXVII (Ankara 1985), s.221-263.

"Gençliğimize Örnek Yönleriyle Büyük Türk Bilgini Birûni",
Milli Kültür ve Gençlik Sempozyumu:13-15 Kasım 1985 (Ankara
1985), s.129-141.

"Çeşitli Yönleriyle Din",
AÜİFD, c.XXVIII (Ankara 1986), s.213-267.

"Türkiye Misyonerler İçin İştah Kabartıcı Bir Ülkedir"

(Prof. Dr.Günay Tümer'le Misyonerlik Üzerine Bir Konuşma),
İslâm, Yıl:5, sy.55 (Mart 1988), s.38-39.

"Batı'da Din Bilimleri Kavramı ve Dinler Tarihi Çalışmalarında
Metodoloji",

Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri
Sempozyumu:27-30 Haziran 1989 (Samsun 1989), s.139-149.

"Günümüzdeki Dinlerde Dünya-Ahiret Dengesi",
Dünden Bugüne İslâm Dünyasında Zihniyet Değişiklikleri ve
Çağdaşlaşma Problemleri Sempozyumu:16-17 Haziran 1990), s.13-
35.

"Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde İslâm ve
Diğer Dinlerin Öğretimi",
Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri:8-10 Nisan 1988 (Ankara
1991), 353-355.

"Günümüzde Doğu Hıristiyanlığı",

Asrımızda Hıristiyan-Müslüman Münasebetleri (Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi), İstanbul 1993, s. 123-134.

"İslâm'a Yönelik Misyonerlik Faaliyetleri",

(1990 yılında Ankara'da verilen aynı başlıklı konferansın kısa bir özeti), Derleyen: Ahmet Arslan, Diyanet-Aylık Dergi, sy.59 (Kasım 1995), s.44-46.

"Bizans'ta Din-Devlet İlişkisi",

Din-Devlet İlişkileri Sempozyumu-Bildiriler, İstanbul 1996, s.53-55.

"XIX.Yüzyılda Sömürgecilerin Destek Kuvveti Misyonerlik ve Yehova Şahitleri Gerçeği",

Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri (TMF), TDV Yay., Ankara 1996, s.53-63.

"Yehova Şahitlerinin Ynanç Sistemi Nasıldır? ",

TMF, s.79-83.

"Dinin Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi",

Tartışılan Değerler Açısından Türkiye, TDV Yay., Ankara 1996, s.137-145.

"İslâm'da Kadın"

(30 Eylül 1994 tarihinde İzmir'de düzenlenen Aile Sempozyumu'na tebliğ olarak sunulmuş; henüz yayınlanmamıştır).

"Bilirkişi Muhalefet Açıklaması"

(Yehova Şahitliği ile ilgili olarak Adana Devlet Güvenlik Mahkemesine gönderilmek üzere Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından 975/5 talimatıyla talep edilen bilirkişi raporuna Dinler Tarihi Asistanı Dr.Günay Tümer'in yazdığı muhalefet şerhi. Bilirkişi heyetinin diğer üyeleri Prof. Dr.Adnan Güriz ve Doç.Dr.Eralp Özgen'di),10 s., Ankara 14 Temmuz 1975⁴.

3. ÇEVİRİLER

"Doğu Ortadoksluğu",

Joseph L.HROMADKA'dan (Kaynak:The Great Religions of the Modern World, ed.Edward J.Jurji, Princeton 1967, 284-307), AÜİFD, c.XVII (Ankara 1969), s.239-258.

⁴ Prof.Dr.Günay Tümer'in konferans, seminer, konuşma ve rapor türünden tespit ettiğimiz ya da edemediğimiz daha pek çok etkinliği vardır. Ancak, burada öncelikle yayınlanmış olanlar derlenmeye çalışılmıştır. Bu bakımdan son iki madde istisna teşkil etmektedir. Radyo-Televizyon konuşmalarına ise hiç yer verilmemiştir.

“Din”,

William P.ALSTON’dan (Kaynak: The Encyclopedia of Philosophy, ed. Paul Edwards, New York 1967, VII, 140-145), AÜİFD, c.XVIII (Ankara 1970), s.163-176.

“Konfüçyüs Dini”,

Lewis Hodous’dan (Kaynak: The Great Religions of the Modern World, 1-23), AÜİFD, c.XXI (Ankara 1976), s.391-410.

“Tarih öncesine Ait Dinlerle İkel Dinler”,

Ninian SMART’tan (Kaynak: The Religious Experience of Mankind, London 1971, 45-79), AÜİFD, c.XXV (Ankara 1981), s.297-323.

Dünyanın Yaşayan Büyük Dinleri,

The Great Religions of the Modern World (Princeton 1967) adlı kitabın çevirisi. (Özel listede “tamamlandı” denilen bu çevirinin, yukarıdaki “Doğu Ortadoksluğu” ile “Konfüçyüs Dini” dışında herhangi bir bölümü yayınlanmamıştır. Ancak bildiğimiz kadarıyla özel iki deftere karmaşık biçimde Hinduizm, Buddizm, Şintoizm, Yahudilik, Kotolik Dinî Tecrübe ya da Katoliklik ve Protestanlık başlıkları kullanılarak yapılan çeviriler kaydedilmişti. İslâm bölümünün-ki yazarı Edward J. Jurji’dir ve orijinal metni 45 sayfadır- sadece üç sayfasının çevirisine rastlayabilmıştik. Taoizm ise bu defterlerde bulunmamaktaydı. Eksiklerin tamamlanması, mevcut bölümlerin dikkatle gözden geçirilmesi ve çeviride yer almayan “seçme bibliyografya”ların eklenmesi halinde bu kitap gün ışığına çıkarılabilir. Böylece hem Dinler Tarihi bilim dalına bir katkı sağlanmış, hem de Hoca’nın emek ve hatırasına saygı gösterilmiş olur).

“Dewey Decimal Classification”ın “Religion” bölümünün çevirisi (Özel listedeki bilgiye göre, bu çeviri Milli Kütüphane için yapılmıştır).

4. KİTAP TANITMA YAZILARI

“Mukârenetu’l-Edyân”

(Dr.Ahmed Şalabî, 4 c., Kahire 1964-1966). AÜİFD, c.XVIII (Ankara 1970), s.203-221.

“Müellifine Okunulan Bir Asıl Nüsha İle Karşılaştırılıp Düzeltmiş Bir Kitabı’l-İktidâb Nüshası”,

AÜİFD, c.XIX (Ankara 1973), s.248-251.

“Yeni Bir Humâyun-nâme Nüshası”,

AÜİFD, c.XIX (Ankara 1973), s.253-256.

“*Beyrûni’ye Armağan*”,

AÜİFD, c.XXI (Ankara 1976), s.429-439.

“*Bir Türkçe Kasas-ı Enbiyâ*”,

AÜİFD, c.XXII (Ankara 1978), s.397-404.

“*Bir Türkçe Kasasu’l-Enbiyâ*”,

I.Millî Türkoloji Kongresi: 6-9 Tıbat 1978 (Ankara 1980), s.43-49.

“*İbn Heysem’in Şimdiye Kadar Ele Geçmemiş Bir Eseri*”

AÜİF İslâm İlimleri Enst. Der., c.IV (Ankara 1980), s.219-223.

5. ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

a) *Türk Ansiklopedisi (TA)*

“*Tekbir*”, TA, c.XXXI (Ankara 1981), s.31-32.

“*Tenasuh*”, TA, c.XXXI, s.80-83.

“*Tesbih*”, TA, c.XXXI, s.132-135.

“*Tilâvet*”, TA, c.XXXI, s.216.

“*Tövbe*”, TA, c.XXXI, s.358.

“*Türbe*”, TA, c.XXXII, Ankara 1938), s.50-56.

b) *Şamil İslâm Ansiklopedisi (ŞİA)*

“*Azâzil*”, ŞİA, c.I (İstanbul 1990), s.185-186.

“*Katolik*”, ŞİA, c.III (İstanbul 1991), s.314-315.

“*Kilise*”, ŞİA, c.III, s.377-378.

“*Konfüçyüs, Konfüçyüslük*”, ŞİA, c.III, s.389-400.

“*Lokman*”, ŞİA, c.IV (İstanbul 1991), s.25-28.

“*Mabûd*”, ŞİA, c.IV, s.37-39.

“*Maşatlık*”, ŞİA, c.IV, s.72-73.

“*Medyen*”, ŞİA, c.IV, s.104-105.

“*Mihricân (Mihrigân)*”, ŞİA, c.IV, s.189-190.

c) *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*

“*Âbâ*”, DİA, c.I (İstanbul 1988), s.5.

“*Âhir Zaman*”, DİA, c.I, s.542-543.

“*Arâisu’l-Mecâlis*”, DİA, c.III (İstanbul 1991), s.265-266.

“*el-Âsâru’l-Bâkiye*”, DİA, c.III, s.462.

“*Aslî Günah*”, DİA, c.III, s.496-497.

- “*Atalar Kültü*”, DİA, c.IV (İstanbul 1991), s.42-43.
- “*Âyin*”, DİA, c.IV, s.248-250.
- “*Âzer*”, DİA, c.IV, s.316-317.
- “*Bereket*”, DİA, c.V (İstanbul 1992), s.487-489.
- “*Brahmanizm*”, DİA, c.VI (İstanbul 1992), s.329-333.
- “*Budizm*”, DİA,c.VI, s.352-360.
- “*Bîrûnî*”, DİA, c.VI, s.206-215.
- “*el-Cemâhir*”, DİA, c.VII (İstanbul 1993).s.295-296.
- “*Circis*”, DİA, c.VIII (İstanbul 1993), s.26.
- “*Cizvitler*”, DİA, c.VIII, s.40-42.
- “*Çarmıh*”, DİA, c.VIII, s.230.
- “*Din (Genel Olarak Din)*”, DİA, c.IX (İstanbul 1994), s.312-320.
- “*Din (Din Bilimleri)*”, DİA, c.IX, s.333-339.
- “*Fuhuş (Diğer Dinlerde)*”, DİA, c.XIII (İstanbul 1996), s.209-211.
- d) İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi (İBA)**

Prof.Dr.Günay Tümer, ilk cildi Dergâh Yayınları'na İstanbul'da Eylül 1981'de yayımlanan bu ansiklopedinin 2.cildi için “*Berâhime*”, “*Beytu'l-Makdis*”, “*Bîrûnî*”, “*Brahmanizm*”, “*Budda*”, “*Buddizm*”, “*Büyü*”, “*Cahiliye Çağı İnançları*”, “*Circis*”, “*Çarmıh*” maddelerini yazmış; ancak adı geçen ansiklopedinin yayını sürmediği için, söz konusu maddeler de okuyucuya ulaşmamıştır. (Bu maddelerin çoğu TDV İslâm Ansiklopedisi için yeniden yazılmış ve yayımlanmıştır. Başka bir yerde değerlendirilmemiş en önemli madde olan “*Cahiliye Çağı İnançları*”nı notlandırarak yayına hazırlamış bulunmaktayız).